JAK ROZUMĚT KALOKAGATHII?

Irena Martínková

Fakulta tělesné výchovy a sportu, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika

Předloženo v září 2010

Se slovem „*kalokagathia*“ se setkáváme v různých kontextech a v různých významech. Cílem tohoto textu je představit různá pojetí starořeckého ideálu *kalokagathie*, které se ukazují v dnešní odborné literatuře. Nejprve je popsáno pojetí *kalokagathie* z historického hlediska (*kalokagathia* pojatá jako historická skutečnost). Dále je ukázáno pojetí ideálu *kalokagathie* v kontextu výchovy člověka v jeho celistvosti (*kalokagathia* pojatá jako výchovný ideál). Toto pojetí *kalokagathie* sice poukazuje k ideálu, ale chybí zde jeho hlubší rozpracování. Nicméně se zde otevírá cesta pro důkladnější porozumění *kalokagathie* – první, ve kterém je *kalokagathia* pojatá jako ideál harmonie těla a duše, jež se věnuje problematice celistvosti a harmonie člověka, a druhé pojetí *kalokagathie* jako ideálu krásného a dobrého člověka, kde se jedná o hlubší rozpracování toho, co znamená být krásným a dobrým člověkem. Nakonec je *kalokagathia* představena z hlediska ontologie, kde je pojatá jako jednota krásy a dobra.

Klíčová slova: *kalokagathia*, starověké Řecko, výchova, ideál, harmonie, krásna a dobro.

ÚVOD

Co je to *kalokagathia*? Starořecké slovo „*kalokagathia*“ lze přeložit pomocí dvou přídavných jmen – „krásný“ (*kalos*) a „dobrý“ (*agathos*), která jsou spojena spojkou „a“ (*kai*, jež je před samohláskou zkrácená na *k'*)¹. Zatímco překlad slova je snadný, nejasnost vyvstává u jeho výkladu. Podíváme-li se do odborné

¹ Více k etymologii tohoto slova viz Kysučan (2008, 26 n.). K ideálu *kalokagathie* se lze také vztahovat ve formě slovních spojení „*kalos kai agathos*“, „*kalos te kagathos*“, „*kalos kagathos*“ a „*kalos te kai agathos*“.

literatury, najdeme toto slovo v různých kontextech, ve kterých má různé významy. Pochopíme tak, že říci, co je to *kalokagathia*, není vůbec snadné.

Cílem tohoto textu není pokusit se o novou interpretaci ideálu *kalokagathie*, ani nejde o předložení celkového přehledu literatury, která se k tomuto ideálu vztahuje, nýbrž naším cílem je vymezení různých způsobů výkladu ideálu *kalokagathie*, se kterými se můžeme setkat v odborné literatuře. V tomto textu ukážeme následující pojetí *kalokagathie* – nejprve představíme pojetí *kalokagathie* z historického hlediska, dále pak z hlediska výchovy, kde ideál poukazuje k nutnosti všestranného a harmonického přístupu k člověku. Protože v rámci výchovy bývá obsah tohoto ideálu jen velmi povrchně naznačen, ukážeme dvě možnosti jeho rozpracování – první vychází z porozumění *kalokagathii* jako ideálu harmonie těla a duše, druhé vychází z pojetí *kalokagathie* jako ideálu krásného a dobrého člověka. Nakonec v textu představíme pojetí *kalokagathie* vztahující se k pojetí krásy a dobra, které vychází z ontologie. Celkově zde nejde o důkladné rozpracování jednotlivých pojetí – to je mimo možnosti tohoto článku – nýbrž především o jejich vymezení a představení.

1. *Kalokagathia* pojatá jako historická skutečnost

Kalokagathia náleží do starořecké kultury a otázkou jejího výkladu se zabývá především historie. Ačkoli bychom zde mohli očekávat jediný výklad *kalokagathie*, některé ucelenější texty zabývající se *kalokagathii* ukazují, že ve starověkém Řecku neexistovalo jediné pojetí (Olivová, 1983; Bourriot, 1995). Výklad pojmu „*kalokagathia*“ tak závisí na vybraném období, kterého se dané pojednání týká. Je také třeba mít na paměti, že chceme-li vykládat starořeckou kulturu, náš výklad je vždy *naší* vlastní interpretací, která je ovlivněná naší kulturou, a že naše pojmání starořecké kultury bývá zahaleno mýtem a značnou idealizací (viz např. Šíp, 2008a). Každá interpretace také závisí na úhlu pohledu, ze kterého se snažíme danou problematiku vidět. Na základě výše uvedených problémů jsou někteří autoři zabývající se *kalokagathii* skeptičtí ohledně možnosti jejího náležitého výkladu (Yalouris, 1976). Zůstává tedy otázkou, do jaké míry a zda vůbec je možno starořecké slovo „*kalokagathia*“ věrohodně vyložit.

Hovoříme-li o výkladu slova „*kalokagathia*“ z hlediska historie, tento výklad vychází z dochovaných starořeckých textů. Ve svém díle se tématem *kalokagathie* zabýval například Xenofón, ke *kalokagathii* se vztahují některé dialogy Platóna, na několika místech se o ní zmiňuje Aristotelés (např. v *Politice*) a další autoři.

Toto pojetí *kalokagathie* je součástí publikací zabývajících se historií. Některé z nich se věnují přímo pojmu *kalokagathie*. Nejucelenějším historickým textem, jež se důkladně zabývá tímto pojmem, je kniha Félix Bourriota „*Kalos*

Kagathos – Kalokagathia“. Dále se *kalokagathii* zabývají texty kratšího rozsahu, například články Jüthnera (1930) a Olivové (1983). Ve většině historických textů je však pojem „*kalokagathia*“ pouze zmiňován a stručně charakterizován v souvislosti s širším popisem starořecké kultury (např. Jaeger, 1954; Olivová, 1979; Zamarovský, 1980; Miller, 2006). Stručný výklad pojmu „*kalokagathia*“ je také součástí slovníků (např. Slovník antické kultury, 1974), zjednodušené pojetí bývá součástí učebnic či skript (např. Kössl, Štumbauer & Waic, 2004). Výklady *kalokagathie* vycházející z děl autorů antického Řecka bývají zpracovávány v různém rozsahu a různě důkladně a svědomitě vzhledem k výchozím pramenům.

Historická pojednání popisují a vysvětlují minulost a ta bývá vztahována k současnosti – to se často týká právě ideálů a je tomu tak i v případě *kalokagathie*. Historie tak není jedinou oblastí, ve které lze nalézt slovo „*kalokagathia*“ s ohledem na jeho pojetí v antickém Řecku. S tímto výrazem se můžeme setkat i v dalších oblastech lidského bádání, například v ekonomii (Petrochiles, 2002), dále pak ve výchově, zvláště v textech zaměřených na tělesnou kulturu, tělesnou výchovu a sport (např. Hodaň, 2000, 69; Grexa, 2008; Zowisło, 2009) či v textech s olympijským zaměřením (např. Takács, 1992; Mouratidis, 1994). V kontextu výchovy však *kalokagathia* nabývá dalšího významu – nejedná se zde již tolik o popis historické skutečnosti, ale *kalokagathia* zde slouží jako ideál, který na tento historický výklad navazuje a do jisté míry z něj čerpá, který však slouží především současnosti.

2. *Kalokagathia* pojatá jako výchovný ideál

V rámci výchovy se o *kalokagathii* hovoří jako o ideálu, který poukazuje k výchově člověka s ohledem na jeho celistvost a všestrannost. Pojetí *kalokagathie* je zde spojeno s výchovnými ideály a souvisí tedy s idealizovaným pojetím člověka (Parry, 2006). V tomto kontextu bývá *kalokagathia* zmiňována jako ideál, který má za úkol podpořit harmonickou výchovu člověka. Důležitost tohoto ideálu spočívá ve zdůraznění výchovy celku člověka, a ta většinou bývá chápána jako harmonizace těla a duše, jejímž výsledkem má být krásný a dobrý člověk.

Toto pojetí *kalokagathie* je využíváno zvláště v kontextu jednostranné výchovy, která opomíjí jednu ze dvou složek člověka, k níž *kalokagathia* poukazuje (tělo či duši). Na jednu stranu tak vede ke zdůrazňování důležitosti tělesné výchovy v kontextech, kde je kladen důraz především na rozvoj lidského intelektu, na druhou stranu je tento ideál vyzdvihován v oblasti tělesné výchovy a sportu, kde vzniká nebezpečí jednostranné výchovy člověka kvůli přílišnému důrazu na jeho fyzickou stránku. Ideál *kalokagathie* se tak objevuje zvláště v rámci těles-

né výchovy a sportu, protože oba výše uvedené kontexty jsou zde aktuální (srv. např. Oborný & Danišová, 2008, 80; Šíp, 2008b, 7).

První oblast výskytu ideálu *kalokagathie* v rámci výchovy vyzdvihuje důležitost tělesného rozvoje. Toto téma je důležité především v rámci tělesné výchovy a úzce souvisí s hledáním důstojného místa pro tělesnou výchovu na školách. Ti, kdo prosazují důležitost tělesné výchovy, často hledají pomoc v antice a využívají antické ideály (*kalokagathia*, *areté*) k odůvodňování nezastupitelnosti a nezbytnosti tělesné výchovy v rámci výchovy člověka. Zatímco zprvu se jednalo o samotné zařazení tělesné výchovy do škol a s tím i související možnost sportování pro všechny, dnes, kdy je tělesná výchova ve většině případech běžnou součástí školní výuky, ukazuje se ideál *kalokagathie* v souvislosti se snahou po zachovávání tohoto předmětu na školách kvůli trendu omezování hodin tělesné výchovy (Hartman & Marshall, 2000). Ideál *kalokagathie* jakožto ideál všestranné výchovy je tedy aktuální i v současnosti.

Dále se myšlenka *kalokagathie* objevuje přímo v oblasti zabývající se obsahem a nasměrováním samotné tělesné výchovy a dále i té oblasti sportu, ve které je nutný ohled na výchovu (tj. zvláště sportovní příprava dětí a mládeže). Protože v tělesné výchově a sportu převažuje tendence zabývat se zvláště fyzickou stránkou člověka a výchova ostatních složek bývá zanedbávána, někteří představitelé této oblasti si uvědomují nutnost zařazení celistvějšího přístupu a harmonického rozvoje.

Zdůrazňování celostního rozvoje v rámci sportu je zvláště patrné v rámci moderního Olympismu, který zdůrazňuje výchovu skrze sport a ve kterém se ukazuje nutnost výchovy jak těla, tak duše (např. Müller, 1994, 13; Dovalil a kol., 2004). V Olympismu je tak často zdůrazňována etika a výchova. Hlavní myšlenky Olympismu vycházejí od otce moderního Olympismu, Pierra de Coubertina, který se snažil spojit myšlenku harmonie se sportem. Ačkoliv Coubertin výraz „*kalokagathia*“ neužíval a dával přednost výrazu „*eurhythmie*“, myšlenka zde zůstává stejná. Teoretické základy Olympismu zahrnující filosofickou antropologii a etické ideály dělají podle Coubertina Olympismus „něčím jiným“, než jsou další formy sportování (např. příprava na mistrovství světa), ve kterých bývá kladen důraz především na výkon a efektivitu sportovce a rozvoj jeho těla (Coubertin, 2000, 543).

Samotné slovo „*kalokagathia*“ se v souvislosti s Olympismem objevuje u mnohých jeho představitelů. Jedním z nich je například Otto Szymiczek, který říká: „Dnešní Olympismus je filosofie, která společně s rozvojem fyzických dovedností směřuje ke zlepšení lidské mysli, a tak vede k harmonické a symetrické formaci a zdokonalení člověka. Jejím cílem je také vychovat člověka, vytesat jeho charakter a morálku, vytvořit antický ideál, „*Kalos Kagathos*““ (Szymiczek,

1981, 61; citát do češtiny přeložila autorka). Podobně se myšlenka *kalokagathie* objevuje i v Sokolství (srv. Hodaň, 2003, 27).

Myšlenka *kalokagathie* je také někdy vztahována ke zdraví člověka (Nissiotis, 1985, 64), které v dnešní době patří k aktuálním tématům a které bývá často spojováno s tělesnou výchovou a sportem (spojení sportu a zdraví však není bez problémů – viz Martínková, 2008b). Ideál *kalokagathie* také bývá spojován s východními přístupy (Reguli & Vít, 2009), s výchovou v přírodě (Turčová, Martin, & Neuman, 2005) a dalšími oblastmi v rámci tělesné výchovy a sportu.

Ačkoliv myšlenka *kalokagathie* je v tomto kontextu prosazována, něco zde chybí. Je zde sice vytyčen ideál, ale chybí důkladné rozpracování jeho obsahu. Většinou se k nám skrze toto pojetí nedostává popis ideálu *kalokagathie*, který by byl obsahově naplněn do té míry, že by *pro nás* měl smysl a byl *pro nás* skutečným *ideálem*. Problematika harmonického člověka ani krásy a dobra nebývá příliš často problematizována, promyšlena a rozpracována, ideál *kalokagathie* bývá zmiňován spíše jen jako heslo poukazující na důležitost celistvějšího přístupu k člověku. Je-li v této oblasti ideál *kalokagathie* více charakterizován, je to většinou ne příliš důkladný a více či méně idealizovaný historický popis. Tento povrchní přístup se odráží v praxi, která většinou k ideálu *kalokagathie* nesměruje.

I přes svou povrchnost je však toto pojetí *kalokagathie* důležité, protože i pouhá zmínka o *kalokagathii* může otevřít prostor pro důkladnější tážání. Kromě zdůrazňování důležitosti tělesné výchovy a lidštějšího sportu potom toto pojetí může vést k poukazování na důležité otázky ohledně harmonie člověka, možností harmonické výchovy a problematiky celistvosti člověka, případně může vést k překonání dualistického myšlení, které je v rámci zmiňování ideálu *kalokagathie* často přítomné. Ideál *kalokagathie* nás směřuje ke dvěma základním oblastem tážání. První se týká pochopení otázky po tom, co je to harmonický člověk (viz *kalokagathia* pojatá jako ideál harmonie těla a duše), druhý pak porozumění tomu, co to znamená být krásným a dobrým člověkem (viz *kalokagathia* pojatá jako ideál krásného a dobrého člověka).

3. *Kalokagathia* pojatá jako ideál harmonie těla a duše

Jednou z možností, jak přistoupit k důkladnější charakteristice ideálu *kalokagathie*, je položit si otázky po tom, co je to harmonický člověk a jak lze takového člověka vychovat. Tyto otázky vycházejí z prozkoumávání ideálu *kalokagathie* na základě vztažení přídavných jmen, která tvoří slovo „*kalokagathia*“, tj. „krásný“ (*kalos*) a „dobrý“ (*agathos*), k nositelům těchto charakteristik, tj. k lidskému tělu a duši. Na základě tohoto překladu je možno rozumět *kaloka-*

gathii jako ideálu harmonie těla a duše či harmonie duše a těla². V rámci ideálu *kalokagathie* se zde tedy otevírají dvě základní oblasti zkoumání – téma celistvosti člověka a téma harmonie člověka.

Prvotní porozumění celku člověka v rámci ideálu *kalokagathie* je většinou vedeno výše uvedeným překladem slova „*kalokagathia*“, ve kterém je člověk pojat jako jednota těla a duše. Toto pojetí člověka je však problematické, jsou-li zde tělo a duše chápány z hlediska dualismu, kde je člověk pojat jako suma dvou substancí – hmotné a duševní (substanciální dualismus). Chceme-li se dualistickému pojetí vyhnout, je pak třeba řádně vymezit, co je to tělo, co je to duše a jak lze chápat jejich jednotu. Vhodnější je však tázat se přímo po celistvosti člověka, která nemusí nutně znamenat pojetí člověka jako jednoty těla a duše. Vhodný přístup k pojímání celistvosti člověka, který se vyhýbá problému dualismu, je například pojetí člověka z hlediska raného díla Martina Heideggera, který nazývá své pojetí člověka „pobyt“ (*Dasein*) a který v rámci své analytiky pobytu popisuje celistvost lidského bytí (viz Martínková, 2003), či lze čerpat z Heideggerova pozdního díla (viz Hogenová, 2008). Případně je možné nechat se inspirovat dílem Jana Patočky, který pojímá člověka jako pohyb (viz Martínková, 2008a).

Problematika celku člověka je pak směrodatná pro zodpovězení otázky po tom, co je to harmonický člověk. Zatímco harmonii lze chápat jako sladění částí, vybrané pojetí člověka vymezuje části, které mají být harmonizovány a které nemusejí být nutně chápány jako tělo a duše. Různá pojetí člověka povedou k různým pojetím harmonického člověka a různým možnostem jeho výchovy.

Celkově je pochopení harmonie v dnešní době velmi důležité, protože dnes velmi dobře rozumíme myšlence přemíry a překonávání, je však také třeba naučit se rozpoznat harmonii. Ve sportu, kde je zdůrazňována tendence stále se překonávat, jít za co nejlepším výkonem a za vítězstvím na úkor harmonického rozvoje a důležitosti kvality procesu, je myšlenka harmonie zvláště důležitá. Promýšlení problematiky harmonie může podpořit vyladění výkonu sportovce a omezit dnešní převládající tendenci „vyhrát za každou cenu“. Důležitost všestranné a harmonické výchovy, která je zdůrazňována v předešlém pojetí, bude mít větší smysl, bude-li vycházet z hlubšího zamyšlení nad tím, co je to harmonie, aby se vůbec mohlo ukázat, čeho vlastně chceme dosáhnout – a to zvláště v dnešní době, kdy naším problémem je, že většina z nás harmonii vůbec ne-

² Upřednostnění jedné ze dvou složek člověka (duše či těla) lze dosáhnout tím, že ji postavíme na první místo. V tomto textu nechceme upřednostňovat ani jedno a při psaní se budeme držet překladu slova „*kalokagathia*“, ve kterém na prvním místě stojí krása – v rámci výše uvedeného výkladu *kalokagathie* jakožto ideálu harmonie těla a duše budeme tedy udávat tělesnou složku jako první.

rozumí. Toto porozumění se pak může stát směrodatným pro vedení vlastního života, a to jak v každodenním životě, tak i v oblasti sportu.

4. *Kalokagathia* pojatá jako ideál krásného a dobrého člověka

Další možný pohled na *kalokagathii* se ukáže, budeme-li se zabývat aspekty krásy a dobra ve vztahu k člověku. Z tohoto hlediska nás potom bude zajímat především vlastní výklad dvou přídavných jmen – krásný (*kalos*) a dobrý (*agathos*), ze kterých se slovo „*kalokagathia*“ skládá. Půjde zde tedy celkově o porozumění tomu, co je to být krásným a dobrým člověkem.

Otázka po tom, co to znamená být krásným a dobrým člověkem, je otázkou, na niž není snadné odpovědět. Není snadné pochopit každý z těchto pojmů samostatně a je značně obtížné jim porozumět ve vzájemné souvislosti. Otázka po tom, co je krásný a dobrý člověk, zůstává většinou nezodpovězena pro svou obsáhlou a komplexní povahu a často je rozdělena ve dvě další: „Co je to krásný člověk?“ a „Co je to dobrý člověk?“. V dnešní době je krása člověka většinou zkoumána v rámci estetiky, problematice dobrého člověka se věnuje etika. Protože jsou však tyto otázky často zkoumány v oddělenosti, nelze potom již hovořit o *kalokagathii*. Protože téma krásy ve spojitosti s dobrem není většinou příliš zmiňováno ani hluboce rozpracováno, setkáme se s tímto pojetím *kalokagathie* velmi zřídka. Navíc je třeba odlišovat jeho pochopení v rámci antické kultury a v rámci dnešní doby. Například je nutné si uvědomit, že v antice slova „*kalos*“ a „*agathos*“ měla odlišný význam. Zvláště je třeba dát pozor na širší rozsah slova „*kalos*“, které je obvykle překládáno jako „krásný“, které se však někdy překrývá s významem slova „dobrý“ (Patočka, 1997b). Zde se ukazuje jedna z obtíží, které omezují porozumění ideálu *kalokagathie* v rámci starořecké kultury.

V antickém Řecku se *kalokagathii* zabýval například Xenofón ve svém díle *O správě domu* (*Oeconomicus*, VI, 12 ff, VII, 3). Xenofón neuvádí podstatné jméno „*kalokagathia*“, ale spíše spojení přídavných jmen „*kalos te kagathos*“. Jeho popis však zůstává na úrovni popisu způsobu života exemplárního člověka, Ischomacha. Problematice dobrého a krásného člověka se důkladněji věnují zvláště dialogy Platóna (např. *Pol.* 400d–403c, 410a–412a). Zajímavé v tomto kontextu je také klást si otázky po „obrácené *kalokagathii*“, tj. propojení opaku krásy a dobra, tj. ošklivosti ve spojení se špatností. Z hlediska starořecké kultury se této problematice věnuje Ingomar Weiler (2002).

Ačkoliv otázky ohledně krásy a dobra z hlediska antiky jsou složité, nemusíme kvůli tomu zcela rezignovat na výklad tohoto ideálu. Ideál *kalokagathie*, který má sloužit výchově, je třeba přenést do dnešní doby a porozumět mu v rámci naší kultury, ve své vlastní situaci a pro sebe sama. Jeden ze způsobů porozumění *kalokagathii* spočívá právě v důležitosti samotného zproblematizování tohoto

tématu a položení si otázky po tom, co znamená být dobrým a krásným člověkem a po způsobu výchovy k takovému ideálu (Martínková, 2008c). Odpovědi na tyto otázky nejsou provždy dané, je však třeba je začít hledat a celkově se snažit dané problematice porozumět.

Důkladné pojetí *kalokagathie* jako ideálu krásného a dobrého člověka není časté ani snadné, protože je obtížné zodpovědět otázky po tom, co pro člověka znamená být krásným a dobrým, zvláště mají-li být oba aspekty propojeny. Nesnadné je také najít způsob výchovy člověka k tomuto ideálu. Proto také výklad ideálu *kalokagathie* většinou zůstává na úrovni povrchnějšího propagování všestranné výchovy, zatímco snaha po důkladnějším pojetí tohoto ideálu zůstává v pozadí.

5. *Kalokagathia* pojatá jako jednotu dobra a krásy

Kalokagathia také bývá zmiňována mimo výše uvedený antropologický kontext. Toto širší pojetí *kalokagathie* je patrné například v článku Jüthnera *Kalokagathia*, ve kterém je poukázáno na možnost porozumění *kalokagathii* v obecnějším smyslu, kde není tento ideál vztažen pouze k člověku, nýbrž také k věcem a událostem (Jüthner, 1930, 104). *Kalokagathii* přesahující antropologické tážání se také věnuje Hogenová (1997, 92), srv. také Jirásek (2005, 217). Zatímco je otázkou, do jaké míry byla *kalokagathia* pojímána z hlediska ontologie v antickém Řecku, otázky po kráse a dobru byly pro antiku důležité, souvislost obou pojmů můžeme nalézt například v díle Platóna.

V následujícím textu se budeme zabývat pojetím *kalokagathie* z hlediska ontologie. V tomto kontextu není slovo „*kalokagathia*“ přeloženo jako dvě přídavná jména, ale jako dvě jména podstatná. Slovo „*kalokagathia*“ nyní tedy bude odkazovat ke kráse (*to kalon*) a dobru (*to agathon*). Bylo-li řečeno, že dvě předchozí pojetí *kalokagathie* nejsou příliš častá, toto poslední pojetí je ještě vzácnější. V předchozí části textu bylo poukázáno na obtížnost definování krásného a dobrého člověka, nyní se však ukazuje ještě obtížnější úkol, a to říci, co je krása a dobro, a jak lze chápat souvislost těchto pojmů. Zatímco v předchozím pojetí *kalokagathie* bylo řečeno, že krásou a dobrem člověka se zabývá především estetika a etika, otázky po tom, co je to krása a dobro, nás vedou mimo tyto disciplíny – nyní se budeme věnovat ontologii.

Charakter ontologického pojednání o *kalokagathii* bude záviset na tom, které ontologické pojetí určíme za výchozí. V následujícím textu uvedeme jednu z různých možností tohoto přístupu. Pro ontologické porozumění *kalokagathii* jsme si pro tento text vybrali Heideggerův výklad Platónova mýtu o jeskyni. Heidegger zde sice přímo nehovoří o *kalokagathii*, ale zabývá se pojmy dobra a krásy z hlediska ontologie, které jsou pro toto pojetí *kalokagathie* určující.

Na základě Heideggerova pojetí a s přihlédnutím k dílu Platóna a Patočky potom stručně představíme vzájemnou souvislost těchto pojmů. Předem je také třeba říci, že hlubší rozbor tohoto tématu přesahuje rozsah našeho článku, uvedeme tedy jen obrys tohoto způsobu myšlení.

Ve svém textu *Platons Lehre von der Wahrheit* (1967) Martin Heidegger ukazuje výklad Platónovy ideje dobra z hlediska ontologie. Ve snaze vyložit řecký způsob myšlení Heidegger (1967, 132 n.) nejprve poukazuje k tomu, že idea dobra by neměla být desinterpretována z hlediska morálky. Podle Heideggera (1967, 133 nn.) ideje nechávají jsoucno jevit se a celkově umožňují neskrytost. Heidegger vykládá ideu dobra jako ideu všech idejí – jako to, co umožňuje, uschopňuje jako takové. Idea dobra tak předchází každý jednotlivý příklad dobra. Srovnáme tento výklad s tím, co říká Platón v dialogu *Ústava*: „...v oboru poznání spatřuje se na konci, a to jen stěží, idea dobra, když však jest spatřena, jest o ní souditi, že ona jest všemu původcem všeho pravého a krásného, neboť i ve světě viditelném zrodila světlo a jeho pána, slunce, i v oboru pomyslném, kde jest sama paní, poskytla lidem pravdu a rozum; ji musí spatřiti ten, kdo chce rozumně jednati, ať v soukromí ať v obci“ (Pol. 517b6–c4).

Idea dobra je spojena s krásou. Podíváme-li se do Platónovy *Ústavy*, dozvíme se, že idea dobra je ideou nejkrásnější: „To tedy, co poznávaným věcem poskytuje pravdu a poznávajícímu jeho výkonnou schopnost, věz, že jest idea dobra; ona jest příčinou rozumového vědění a pravdy, neboť ta jest poznávaným předmětem, a tak, ačkoli oboji jest krásné, i poznání i pravda, správně učiníš, budeš-li onu ideu pokládati za něco jiného a ještě krásnějšího nad toto oboji...“ (Pol. 508e1–e6). Krásná idea dobra leží mimo krásná a dobrá jsoucna, která těmito přídavnými jmény označujeme. Podobně vykládá krásu a dobro ve své práci o kráse v Platónových dialozích i Patočka (1997a, 162): „Není to tematika v moderním smyslu estetická, je to ontologie krásy, která je dobrem, a dobra, které umožňuje lidský život, jeho transcendenci, jeho pravost, jeho mravní sebenalezení.“

Nakonec je ještě třeba položit si následující otázku: Čím je ontologické pojetí důležité a zda je vůbec nutné se jím v rámci problematiky ideálu *kalokagathie* zabývat? Důležitost tohoto pojetí spočívá v tom, že chceme-li mluvit o krásném a dobrém člověku, neobejdeme se bez ontologického pojednání, které určuje každé pojetí člověka.

ZÁVĚR

V tomto textu byly představeny různé způsoby výkladu starořeckého ideálu *kalokagathie*. Nejprve jsme představili pojetí *kalokagathie* z hlediska historie, dále jsme ukázali dnešní převládající užívání ideálu *kalokagathie* ve smyslu zdůrazňování nutnosti všestranné a harmonické výchovy člověka. Poté jsme ukázali ideál *kalokagathie* s ohledem na důkladné porozumění cíli výchovy – z hlediska harmonie a celistvosti člověka a dále z hlediska ideálu krásného a dobrého člověka. Nakonec jsme *kalokagathii* vztáhli k ontologickému výkladu krásy a dobra.

Zatímco většinou máme tendenci zůstat na úrovni pojmání *kalokagathie* jakožto ideálu, který poukazuje k nutnosti všestranné a harmonické výchovy, neměli bychom zapomínat na to, že vytyčený ideál je třeba řádně a smysluplně naplnit a že každé přemýšlení o výchově člověka je ontologicky založeno, a proto by neměl být podceňován ani ontologický výklad. Takto se ukazuje propojenost výše uvedených pojetí. Nakonec je třeba zdůraznit, že přístup ke *kalokagathii* nespočívá v memorování její definice, nýbrž v jejím problematizování a ve snaze porozumět problematice lidské existence a výchovy.

Tento text byl napsán s podporou VZ MŠMT ČR MSM 0021620864.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Aristotelés (1999). *Politika I*. Praha: Oikoymenh.
- Bourriot, F. (1995). *Kalos Kagathos – Kalokagathia. D'un terme de propagande de sophistes à une notion sociale et philosophique*. Hildesheim: Georg Olms.
- Coubertin, P. de (2000). Why I revived the Olympic Games. In N. Müller (Ed.), *Olympism: Selected Writings* (pp. 542–546). Lausanne: IOC.
- Dovalil, J. a kol. (2004). *Olympismus*. Praha: Olympia.
- Grexa, J. (2008). Kalokagathia – staroveký ideál a novoveká realita. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 33–41). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Hartman, K., & Marshall, J. (2000). The state and status of physical education in schools in international context. *European Physical Education Review*, 6(3), 203–229.
- Heidegger, M. (1967). Platons Lehre von der Wahrheit. In *Wegmarken* (pp. 109–144). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

- Hodaň, B. (2000). *Tělesná kultura – sociokulturní fenomén: východiska a vztahy*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hodaň, B. (2003). *Sokolství a současnost*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hogenová, A. (1997). *Etika a sport*. Praha: Karolinum.
- Hogenová, A. (2008). Kalokagathia a její smysl. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 63–68). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Jaeger, W. (1954). *Paideia: die Formung des Griechischen Menschen* (1. Band). Berlin: Gruyter.
- Jirásek, I. (2005). *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Jüthner, J. (1930). Kalokagathia. Charakteria. Alois Rzach zum 80. Geburtstag dargebracht. *Reichenberg*, 99–119.
- Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.
- Kysučan, L. (2008). V zajetí slov a mýtů aneb *kalokagathia* mezi fikcí a realitou. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 25–31). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Martinková, I. (2003). Kalokagathia – harmonie duše a těla, nebo harmonie člověka? *Česká kinantropologie*, 7(1), 75–81.
- Martinková, I. (2008a). Kalokagathia – člověk jako krásný a dobrý pohyb. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 53–62). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Martinková, I. (2008b). Sport competition and health: A healthy relationship? *Studies in Physical Culture and Tourism*, 15(1), 19–25.
- Martinková, I. (2008c). The legacy of Kalokagathia. *Nikephoros. Zeitschrift für Sport und Kultur im Altertum*, 21, 41–49.
- Miller, S. G. (2006). *Ancient Greek athletics*. New Haven: Yale University Press.
- Mouratidis, I. (1994). Culture and the Olympic spirit in Antiquity. In IOC/IOA (Eds.), *IOA Report of the Thirty-third Session* (pp. 63–71). Lausanne: IOC & IOA.
- Müller, N. (1994). *One hundred years of Olympic congresses 1894–1994. History – Objectives – Achievements*. Lausanne: IOC.
- Nissiotis, N. (1985). Olympism and today's reality. In IOC & O. Szymiczek (Eds.), *IOA. Report of the Twenty-fourth Session* (pp. 57–74). Lausanne: IOC.
- Oborný, J., & Danišová, L. (2008). Šport ako kalokagatické centrum. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 69–81). Brno: Masarykova univerzita & Paido.

- Olivová, V. (1983). Kalokagathia – the Greek ideal of the harmonious personality. *Canadian Journal of History of Sport*, 14(2), 1–15.
- Olivová, V. (1979). *Lidé a hry: Historická geneze sportu*. Praha: Olympia.
- Parry, J. (2006). Sport and Olympism: Universals and Multiculturalism. *Journal of the Philosophy of Sport*, 33(2), 188–204.
- Patočka, J. (1997a). Platón o věděni a umění, nadšení a kráse. In J. Rous & J. K. Kroupa (Eds.), *Studie o počátcích uvažování o kráse v antickém Řecku* (pp. 141–162). Praha: Koniasch Latin Press.
- Patočka, J. (1997b). Zrod evropského uvažování o kráse v antickém Řecku. In J. Rous & J. K. Kroupa (Eds.), *Studie o počátcích uvažování o kráse v antickém Řecku* (pp. 130–140). Praha: Koniasch Latin Press.
- Petrochilos, G. A. (2002). Kalokagathia: The ethical basis of Hellenic political economy and its influence from Plato to Ruskin and Sen. *History of Political Economy*, 34(3), 509–631.
- Platón. (1996). *Ústava (Pol.)* (F. Novotný, Trans.). Praha: Oikoymenh.
- Reguli, Z., & Vit, M. (2009). Kalokagathia from Aikido point of view. In W. J. Cynarski (Ed.), *Martial arts and combat sports – humanistic outlook* (pp. 69–76). Rzeszow: Rzeszow University.
- Slovník antické kultury*. (1974). Praha: Svoboda.
- Szymiczek, O. (1981). Olympism – Olympic Movement – Olympic Games. In O. Szymiczek (Ed.), *Report of the twentieth session of the IOA* (pp. 59–67). Athens: IOC.
- Šíp, R. (2008a). Kalokagathia jako ideál? In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 13–33). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Šíp, R. (2008b). Úvodní slovo editora. In R. Šíp (Ed.), *Kalokagathia: ideál, nebo flatus vocis?* (pp. 7–11). Brno: Masarykova univerzita & Paido.
- Takács, F. (1992). Ethos and Olympism: The ethic principles of Olympism. *International Review for the Sociology of Sport*, 27(3), 223–233.
- Turčová, I., Martin, A., & Neuman, J. (2005). Diversity in language: Outdoor terminology in the Czech Republic and Britain. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 5(2), 101–117.
- Weiler, I. (2002). Inverted „Kalokagathia“. In T. Weidemann & J. Gardner (Eds.), *Representing the body of the slave (special issue), slavery & abolition. A Journal of Slave and Post-Slave Studies*, 23(2), 11–28.
- Xenophon (1959). *Memorabilia and Oeconomicus*. The Loeb Classical Library. London: William Heinemann.

- Yalouris, N. (Ed.). (1976). *The Olympic Games in Ancient Greece*. Athens: Ekdotike Athenon.
- Zamarovský, V. (1980). *Vzkříšení Olympie*. Praha: Olympia.
- Zowisło, M. (2009). On virtue in the context of sport. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, XLVII, 89–94.

PhDr. Irena Martínková, Ph.D.
Fakulta tělesné výchovy a sportu
Univerzita Karlova
Josef Martího 31
162 52 Praha 6
Česká republika
e-mail: martinkova.ftvs@seznam.cz

HOW TO UNDERSTAND *KALOKAGATHIA*?

We encounter the word “*kalokagathia*” in different contexts and different meanings. The aim of this text is to present various concepts of the ancient Greek ideal of *kalokagathia*, which we presently find in academic texts. First, the understanding of *kalokagathia* from the point of view of history is described (*kalokagathia* conceived as a historical fact). Then we turn to a conception of the ideal of *kalokagathia* understood within the context of the education of the whole human being (*kalokagathia* conceived as an educational ideal). However, even though this conception of *kalokagathia* points towards an ideal, a detailed discussion of it is absent in the educational literature. For a more thorough treatment, we must turn to two further conceptions – first, *kalokagathia* conceived as an ideal of harmony of the body and mind, which deals with the topics of wholeness and harmony of the human being; and second, *kalokagathia* conceived as an ideal of a beautiful and good human being, in which a deeper account is given of what this actually means. Finally, we present the understanding of *kalokagathia* conceived as a unity of beauty and goodness from the point of view of ontology.

Key words: *kalokagathia*, ancient Greek education, ideal, harmony, beauty and goodness.